

אם רוצים

כשר בא ארבה

ג'ס"ג

"ויהפך ה' רוח ים חזק מאד וישא את הארבה ויתקעהו ימה סוף לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים" (י, יט)

קשה מדוע הוצרך רוח חזק מאד לשאת את הארבה, הרי כשבה הארבה למצרים נאמר "ויהי נהג רוח קדים... ורוח הקדים נשא את הארבה", רוח רגילה הביאם למצרים, ומדוע לשאת אותם צריך "רוח חזק מאד"?

(1) ארבה ג'ס"ג

אלא, הארבה היה לו נחת רוח גדול להנקם מאויבי ה' ועמו, ועל כן בבואו לא הוצרך רוח חזק דבא בשמחה וברצון, אבל בסילוקו הוצרך רוח חזק כדי לשאתם בעל כרחם שלא בטובתם, דמיאנו לצאת.

כתב בספר "כרם דל" רמז לזה "ורוח הקדים נשא את הארבה" ראשי תיבות הנאה, לומר לך כיון שהיה הנאה לארבה לבוא על מצרים היה די ברוח רגילה כדי להביאם, משא"כ להוציאם היה צריך רוח חזקה.

(יאהל יצחקי)

מכאן ילמד האדם קל וחומר בעצמו אם הארבה שלא נברא כדי לקיים מצוות כד, האדם שתכלית ביאתו לעולם היא לעשות רצון בוראו, כמה קשה צריך להיות לו כאשר צריך לצאת מבית הכנסת ומבית המדרש. ויעשה מבחן לעצמו מתי הוא צריך את ה"רוח חזק מאד" - לשאת אותו, האם בכניסה לבית מדרש או ביציאה?...

(2) ארבה ג'ס"ג

ב יאסור לאדם (ה) לצאת מבית הכנסת קדם (ו) קדשה דסדרא: הגה ואוקרים אחר סיום התפלה (ג) [ג] (ז) 'עלינו לשבח' מעמד (כל-בו). ויזהר לאמרו (ח) ככונה. וכשמגיע אל 'אל לא יושיע' פסיק קצט קדם שיאמר (ז) (ט) 'ואנחנו כורעים' וכו' (טו). ואוקרים (ה) [ה] (י) קדיש יתום אחר 'עלינו'. ואפלו אין

(ח) ככונה. ויש לומר "עלינו" באימה אשרי העם" כו' [מ"מ]: (ט) 'ואנחנו כורעים'. וצריך לרע, שלא יהיה נראה ככופר ח"ו: וי

(3) ארבה

יקראנה, כי קל צבא השמים שוקעים, והקדוש-ברוך-הוא עומד עם פמליא של מעלה וקלם עונים ואוקרים "אשרי העם שפכה לו אשרי העם" כו' [מ"מ]: (ט) 'ואנחנו כורעים'. וצריך לרע, שלא יהיה נראה ככופר ח"ו: וי

(4) ארבה ג'ס"ג

ק"ג א ואומר עלינו ששבח וכו'. הטעם הוא למקוב נכבדנו קודם שנספדים לנתיים יסוד מלכות שמים ושיחוק נכבדנו אמונה זו שיעצור הגיטולים תן הארץ והאליהם כרות יכרתן לתקן עולם במלכות שדי כי אז גם כי יש לכל אחד מיראל משא ומתן עם הגוים עובדי עבודה זרה וגיטוליהם ומלתיים לא נפנה לבנינו אל האליהם ונא יענה במחשבה עם ושלום שום הרהור ענינה:

(5) ארבה ג'ס"ג

(ב) דבר נא. אין נא אלא לשון בקשה (ברכות ט'). בקשה זו למה? האם היו ב"י אז מואסים בכסף וזהב, שצריך היה לבקש אותם שישאלו? וגם הטעם בדי שלא יאמר אותו צדיק - אינו מובן, וכי אין הקב"ה רוצה לקיים הבטחתו, אלא כדי שלא יאמר אותו צדיק? דבר זה נשאל להכמים ולא פירשוהו, עד שפירשו הזמן הזה, שבו עלתה שאלת השילומים מגרמניה הארורה בעד דכוש ישראל, ששדדה ושהחריבה בארצה ובכל מקום שדרכה כף רגלם הטמאה של קלגסיה - רוצחיה שהרגו יותר מששת מיליון מאחב"י יושבי אידופה, וכאשר גברו עליהם אויביהם ונצחום, עלתה שאלת

(1)

בניהם, שנשחטו לתוך אמבטיות של פרעה, — ולא כפה עליהם את שאלת הכלי כסף וזהב כגיגית, ולא צוה על כל עדת ישראל לעשות כן, אלא ביקש מהם...
 „דבר נא באזני העם וישאלו“. והטעם לזה: אף שהם מוהלים ואינם רוצים בכסף המצרים, אבל „כדי שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אתם קיים בהם, ואחר כן יצאו ברכש גדול לא קיים בהם“ — עליהם לקחת.

השילומים לעם ישראל בעד רכושם. ויחלק לב העם לשנים: קצתם אומרים, האם רוצחינו יהיו גם יורשינו?! וקצתם טוענים שאין לעם ישראל לבוא בשם מו"מ עם הרשעים האלה, ולמה יאמרו בגוים, שלקחנו כפר לנפשות אחינו, ששפכו את דמם כמים? ומה נקח להבי? את רגשות אבותינו, יוצאי מצרים, שבדאי היו ביניהם הרבה אבות, שהמצרים שכלו אותם מבניהם, ולא רצו לבוא במו"מ עם מעניהם ושוחטי ילדיהם ורצו את הכסף הזה, שיקבלו מהמצרים כ„דמי ולדות“, כפר בעד נפשות עולליהם, שזרקום ליאר או ששמו אותם בתומות פתם ורעמסס במקום לבנים. והי' בעד זה, שלא יקבלו מהם שום דבר; לעומתם טענו אחרים, שמגיע לעם ישראל שכר חלף עבודתם בחמר ובלבנים רדיו שנה. והי' ראה ללבנות גואלי הדם, כי יחם לבבם על גפש עולליהם, ונפשם מרה עליהם על

(7) רחם הארץ קם י"א

השבת הראב"ד
 הי"א כשארם אוכל את הפסח וכו' עד העצמות והקרומות ח"ט ממי רשמי פין פשר גדול מה שילנה הפסח עם גיד הפסח תם טעמי ועם מלכה דלוחי טעמי ועם קדושות שברלם ולם למה ולול פסח ויביל למי כה הישי טעמו פקדוק לטמו.

י"א כשארם אוכל את הפסח חותך הכשר ואוכל חותך העצמות מן הפרק ומפרקן אם רצה. וכשיגיע לגיד הנשה מוציאו ומניחו עם שאר הגידים העצמות והקרומות שיוצאין בשעת אכילה. שאין מנקה אותו כשאר הכשר ואין מחתכין אותו אלא צולץ אותו שלם.

י"א כשארם אוכל את הפסח חותך הכשר ואוכל וכו' כהן הראב"ד ממי רשמי פין פשר גדול מזה וכו'. מ"ט ומכיל דמיוי מתנה, כי לומר שלם עלה על דמם שרבעו ממיר ללוחי עם סלם האקור מן המורה אלם עם גיד הנשה שאלו נגידן עתון טעמי וטעמי פין כי לישור אלם שישאל קדושים נבאו כי פסוק ונפסק לו נבאו כדי שלם כל הפסח כי אפי' כלל חלל האקור מנקיים אותו ולפילו העושים והקרומות האטורים מוטם מלך מסירים אותם שאלו מסורים אלם מדרגת כנוסחל כפרק (ונשיח הסרי) ויפם שמיין מהלכות מלכותם לטורות. דייקה נמי לקמני שאין מנקה אותו כשאר הכשר דעשמת עמקויו לוחי אלם שאלו כשאר כהן.

יחזר אבר: וצריך אדם להשתחל שלא ישאיר מבשר הפסח עד כקר שני לא

(9) Logic of Heart, Logic of Mind

(8) חינוך

Most liberation movements in the annals of history have been followed by a period of chaos and bloodshed. For example, in the period following the French Revolution, even loyal supporters of the revolution were often caught in the mass killing by Robespierre. The same situation existed in Russia following the Bolshevik Revolution of 1917. The destruction associated with a liberation movement stems from several sources and generally manifests itself in four ways. The first and most common destructive element to follow the fall of an old regime is a reigning sense of confusion over the shift in power. This phenomenon most recently appeared in segments of the USSR as Communism crumbled, leading to rioting and ethnic violence. Secondly, upon liberation, victims of harsh slavery or persecution tend to throw off all shackles of moral law. Thirdly, an oppressed people seeks revenge, and metes out cruelty to all those in its way, whether oppressors or harmless bystanders. Finally, perhaps the most important destructive factor isn't the actual physical backlash, but the loss of values in the struggle, leading to cultures consumed in years of turmoil and searching for renewed identity.

טו. שלא להוציא מבשר הפסח חוצה / שלא להוציא מבשר הפסח החבוכה. שפאמר: לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה. משרשי מצנה זו, מה שכתוב לזכר נפי מצרים. וכפני שנצשינו בני חרין וארזנים, באה המצנה עליו שיהא נאקל במקום החבוכה ולא נוציאהו לחוץ. כדרך מלכי ארץ. שכל המוכן להם נאקל בהיכלם קרב עם שלהם. ודלת הארץ בעת זכינו סעדה גדולה. ושלחו מנה לחוץ מנות לרציהם, לפי שהוא חדוש אצלם. דיני המצנה כגון זה: מה דינו של בשר שיוצא חוץ, והקף שצריכה החבוכה לעשות, ודין החיצה שפוצה בין החבורות, ויטר פקטיה — מבארים בפסחים (טו).
 ונוהגת כן מן הבית בוקרים ונקבות, ועובר עליה והוציא מן הבשר לחוץ, צבר על לאו, ולוקין עליו. והוא שיצשה בה צקירה מן הבית והנחה לחוץ. כדון הדין בהוצאה של שבת:

10
פ

On the tenth day of the month of *Nissan*, several days prior to the Exodus, the Jews in Egypt were commanded to set aside the paschal lamb which was to be sacrificed and eaten on the eve of their departure. In addition, the Israelites were instructed to form groups of one or more families in which to eat the *korban Pesach*. (According to *halachah*, if one did not belong to a group prior to the time of sacrifice, one was not permitted to join that group in eating the lamb.) These *halachos* clearly indicate Judaism's desire to prevent rampant disorder (at the time of the Exodus) and to quell the total chaos that has marked other liberations throughout the course of world history. God also demanded that the *Pesach* be eaten "with your loins girded and your shoes on your feet and your staff in your hands" (Exodus 12:11). This served to prevent a state of moral decay. Instead, the people were imbued with a sense of expectation and determination to reach Mount Sinai and to receive the Torah. Moshe also instructed the Israelites not to leave their houses on the night of the Exodus, stymieing the urge or opportunity for the Jews to seek revenge. Order and decorum were thus guaranteed.

11 טו טז ה'תק"ג

12 אצלם יצאו

1 (מ) בבית א' יאכל. בהדוהיד ח"ב
דט"ו בארנו, שב"י היו בין האומות —
אחרונים ליסוד ממלכה מפני הנטיות
לדיב ומדון, שה"י בבני אברהם. יצחק
ואפילו יעקב, שמכרו את אחיהם לעבד.
על שחלם חלום, שימלך עליהם. וגלו
למצרים, כדי שהצרות והסבל יצרפו
וירפאו אותם ממחלת הגפשו, אשר קננה
בהם, וילכדום ויעשו אותם לחטיבה א',
שהיו ראויים לחיות חיי עם חפשי באחדות
ומשמעת למלך ושרים. והפסח הוא קרבן
צבור, היינו שב"א עושה אותו בשביל
הצבור ומביע בזה את רצונו להביא
קרבתו בעד הצבור, ולחיות עם אחיו ב"י
באהבה ואחוה, שלום וריעות, ולפיכך
שחיתתו ואכילתו ברוב עם, ואין שחיתת
את הפסח על היחיד. וצוה ה' לאכל את
הפסח במסיבת כל הבית יאב או המשפחה
או עם השכנים הקרובים אליו. להרגיל
את ב"י לחיי אהבה ואחוה, לכה"פ פעם
א' בשנה, עם המשפחה והקרובים (אצלנו
גם זה לדבר גדול יחשב), ולכן צוה ה',
שנאכל את הפסח בבית א' (בחבורא חדא
יתאכל — ת"א) ושלא ימצא א' מן
החבורה א"ע נעלב ע"י דיבור או מעשה
של חברו לינוס ויצא החוצה באמצע
האכילה, ויקח עמו חלקו בפסח. בבית
א' יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר
חוצה, כי ע"י זה תוסר הפטרה של הפסח.

כאזרח מכם יהי לכם הגר הגר אתכם ואהבת לו כמוך כי גרים
היתם בא"מ אני ד' אלתיכם (ט, לד)

כמה פעמים בתורה נאמר אזהרות יתירות בהנהגתנו נגד הגר שלא
תונו אותו אבל כאן במיוחד בא מצוה נוספות של אהבת הגר וכמו שנאמר
מצוה כללית על כל ישראל ואהבת לרעך כמוך נאמר כאן ואהבת לו כמוך
אלא שכאן נאמר טעם לדבר כי גרים הייתם בא"מ, ופרש"י מום שבך אל
תאמר לחברך, עכ"ל. וכן בפרשת משפטים (כב, ט) נאמר "וגר לא תלחץ
אתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים". ואולי יש לפרש
להיפך מן הרגיל דמה שהצריכה תורה להזהיר כל כך על התחשבות
בהרגשי הגר הוא דוקא משום שגרים הייתם בא"מ ואולי יעלה על דעתכם
דאתם ג"כ סבלתם כל העינויים של גרים ומ"מ עלייתם על כל המכשולים
וכאתם עד למצב כזה שכעת אתם כבר שולטים על אחרים ומ"מ לא
נתאכזבתם בהיותכם גרים וע"כ גם להם אין לדאוג דזה דבר נפלא בתכונת
הנפש דאף שלפי שכלנו אנו חושבים דמי שכעצמו סבל הוא יהי רחמני
ביותר בידעו את הלחץ של מי שסובל כזה מ"מ העובדא היא להיפך
דדוקא מי שסבל בעצמו יתכן שיהי אכזרי או אדיש למי שנמצא באותו
מצב כחשבו גם אני הייתי פעם במצבו ומ"מ יצאתי מזה בלי מום והדבר
מפליא כשרואים שדוקא יתומים ואלמנות רח"ל אין להם אותו הרחמנות
לאלמנות ויתומים אחרים כמו אותם שיש להם הורים ובעלים באמנם
בלבם אני עבדתי יותר קשה ממנה לגידול בני ולא בקשתי ממי שהוא
עזרה ותמיכה וכדומה, ולפעמים אנו רואים שמי שבא לידי עושר ע"י
ירושה יהי יותר רחמן ממי שבא לעשירות ביגיע כפו אף שמצד השכל הי'
צריך להיות להיפך וכו' וכו'.

לאמר בעבור זה עשה ה' לי
בצאתי ממצרים.

ובמסי פסחים (קטז): תן בכל דור ודור
חיוב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא
ממצרים שנאמר "והגדת לבנך ביום ההוא
לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים".
ויש להבין איך נוכל לומר "לי" שמשמעו שאני
הייתי במצרים ואני נגאלתי בעצמי. וכן יש
לציין במה שאנו אומרים בהגדה "לא את
אבותינו בלבד גאל הקב"ה אלא אף אותנו
גאל", שלכאורה נראה כמליצה נאה, שהרי
אנחנו בעצמינו לא יצאנו ממצרים.

|| אבל באמת לא כן הוא, כי אני יצאתי
ממצרים ממש כפשוטה. ויתבאר ע"פ משל
ממה שרואים בגוף האדם, שכידוע שכל בשרו
ועצמותיו הם מצורפים מחלקים קטנטנים
שמתחלפים תמיד עד שאפשר לומר על האדם
שהוא משתנה לגמרי מזמן לזמן, וכל חלקי
הגוף של אדם מבוגר הם שונים מהגוף שהיה
לו בילדותו. ועם כל זה יוכל האדם לומר
בזקנותו "ראה את היד הזאת שלי שנשברה
בילדותי", שעדיין היא היא אותה היד, כי
זוהי תכונתה של הבריה החיה שאף שיש בה
כסדר שינוי וחליפין מ"מ כל חלקיה
מתייחסים אליה כאילו לא נשתנו. וכן הוא

יג, יז וכל פטר חמור תפדה כשה (ואם לא
תפדה וערפתו). וכל בכור אדם בכניך תפדה.
בגמרא (בכורות ה, ב), שאל רבי עקיבא את
רבי אליעזר: מה נשתנו פטרי חמורים?
ובירושלמי שקלים: אתם מכתם בכורה של
רחל בעשרים כסף, אף אתם תנו בעד בכורכם

חמשה שקלים — עשרים גרה. והוא פלא,
אם נענשו עבור זה, מדוע שבט יוסף צריך
ליתן חמש סלעים ולמי — לשבטו של לוי
שהוא היה המוכר? אם לא שהכוונה שאתם
הסכמתם שפדיון אדם חמשה סלעים, לכן יתן
לו פדיון נפש אדם חמשה סלעים, ולא יתן
מכפי שקצב בדמיו.

אמנם נראה על פי מה שדרשו ביתרו
פרשה כט: "אנכי הגדתי והושעתני והשמעתני".
אנכי הגדתי למצרים שברחתם, כדי שישמעו
וידפּו וכו', והושעתני אתכם, שנאמר וישע
ה'. והכוונה, כי אין שינוי רצון אצל השם
יתברך, דַּךְ הכל בסיבוב הסיבות ועלילות
בהשגחה נפלאה. וכאשר תבא צרה לאדם,
וינצל ממנה בישועת השם יתברך, אין זה
שינוי חלילה ברצונו יתברך, רק היה גלוי
להשם יתברך שהאדם צריך לבא להצרה
ולהינצל ממנה. ובפרט יציאת מצרים, אשר
הכנסתו למצרים היה בגזירה מוחלטת, ועל זה
נכרת ברית בין הבתרים עם אברהם אבינו

גבי כנסת ישראל, שהיא בריה חיה אחודה
הכוללת את כל הדורות, ולכן גם אנחנו
יכולים לומר על עצמינו ש"עשה ה' לי בצאתי
ממצרים" פשוטו כמשמעו, כי אותו כלל
ישראל שיצא ממצרים עדיין חי וקיים [ע"י
הוריות ו. שאין מיתה בציבור]. וגם אני
בהיותי חֶלֶק חי מהכלל כולו הרי גם אני
יצאתי ממצרים.

ושורש ענין זה הוא כמאמרם ז"ל (ויק"ר
פרשה ד, והובא פרש"י ויגש מוכו) בעשו
כתיב ביה שש נפשות וכתוב בו נפשות הרבה
דכתיב (וישלח לו, ו) "ויקה עשו וגוי ואת כל
נפשות ביתו", וביעקב שבעים נפש וכתוב ביה
נפש אחת דכתיב (שמות א, ה) "ויהי כל נפש
יוצאי ירך יעקב", אלא עשו שהוא עובד
לאלהות הרבה כתיב ביה נפשות הרבה אבל
יעקב שהוא עובד לאלוק אחד כתיב בו נפש
אחת, עכ"ל. ומובן בזה מה שנאמר בן הרשע
"ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל" ואינו
רואה את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים,
היינו מחמת שאינו מכיר החטיבה אחת של
כלל ישראל, ולפי זה "כפר בעיקר".

והנה קודם ההלל אנו אומרים בהגדה
"בכל דור ודור חייב אדם לראות וכו' לא את
אבותינו בלבד וכו' אלא אף אותנו גאל" שאנו
נספחים לגאולת אבותינו, ואח"כ מברכים
"אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים"
ומקדימים גאולתינו לגאולת אבותינו. והיינו
מחמת שכולנו אחד, שאנחנו ואבותינו כולנו
שקולים כגוש אחד ואין מוקדם ומאוחר.

(בראשית טז) אשר היה צריך ליתן אותם
בכור הברזל, לצרף אותן אשר ידיו נכנעו
בטבעו, ומוכשרים ליגע את נפשותם, וילמדו
החכמות הרמות אשר התנוססו אז במצרים
שהיתה הממלכה האדירה בתבל, ועוד טעמים
במוסדים וגלויים להכמת הבורא. לכן כאשר
פסח ה' על כל בכור בבני ישראל, והרג כל
בכור באדם ובבהמה אשר במצרים, שמוה ראוי
ההשגחה הפרטית דביקות השם יתברך
לנבראים השומרים דרכיו וחוקיו, ציוה לזכרון
אשר יקדישו כל בכור באדם ובבהמה — ובוה
נכלל גם ביאתו למצרים על ידי יוסף הבכור
מחל? — וייחד את החמור לזכור את
הכנסתו למצרים על ידי החמורים, כמו
שמבואר בפרשת מקץ, "וישאו שברים על
החמוריהם", לרמז שהכניסה למצרים עד
היציאה היה שלשלת ארוכה סיבות שונות,
אשר כולם כאחד התלכדו ללמד מפעלות תמים
דעים אשר הכל בהשגחה מיוחדת. ומאז
מאבותם הנחיל אותם השם יתברך לסגולתו,

וקדושתם וקרבנתם להשם יתברך הוא מן צור
חוצבנו — האבות¹⁰. וכמו הבכור, אשר הוא
קדוש מאליו בטבעו, כן לא פסקה ההשגחה
מורע האבות מתחילת כניסתו למצרים שעל
ראשון עד יציאתו. ועל זה יורה קדוש בכור
אדם ופטר חמור ודו"ה

13
היה
הוא

14

הוא
הוא

ב. "ועל המלחמות". ל"ע מה שיך להודות על
המלחמות, ובאמת יש גורסים על
התשועות על המלחמות בלא ו' החיבור, דהיינו על
התשועות של המלחמות שנלחנו במלחמה (עיין
באול"ת).

6 ויש מפרשים על המלחמות שלחם הקב"ה בשבילנו,
והיינו שנעשה הקב"ה לנצל דבר במלחמה,
וקמו שאומרים רבת את ריבם דהשי"ת היה הצט"ד
בריצ שלנו, וכדכתיב בקרא ה' ילחם לכם.

15

הר"י ק"ס
אנ"כ ה

והרא"ה עוד לפרש עפ"מ"כ הצ"ח הלוי בפרשת
בשלח (בד"ה אז ישיר) בענין השירה,
דחיוב השירה אינו רק על התשועה אלא גם על
הצרה שמצדדיה לא היה שיך כלל ישועה, ויש
חובת הודאה על השעבוד שהוא הכשר הגאולה
כמו על הגאולה עצמה, וכדכתיב אודך כי עניתי
ותהי לי לישועה, שאני נותן לך הודיה על העינוי
הקודם ג"כ ושניהם כאחד טובים יעו"ש. והרא"ה
שכן מבואר בגמ' בפסחים (ק"ז, א) "והלל זה מי
אמרו, נביאים שזיכהו תקנו להן לישראל שיהיו
אומרים אותו על כל פרק ופרק, ועל כל צרה וצרה
שלא תבא עליהן, ולכשנגאלין אומרים אותו על
גאולתן", ומשמע שיש ג' מחייבים לומר הלל, פרק
ופרק, צרה וצרה, גאולה וישועה, והיינו דחייבים
לומר שירה גם על הצרות כמו על הישועות, וע"ע
בר"ח שם דגירסתו בגמ' "ועל כל צרה שנגאלין
ממנה", ומשמע לפי גירסתו שכל המחייב הוא רק
הצרה אלא שהוא בתנאי שנגאלין ממנה, ואין
הגאולה מחייבת באמירת הלל כלל.

11

16

21

24

וא"ש מה שאומרים על המלחמות שאנו חייבים
לומר הודאה על הצרות ג"כ, והטעם בזה
כמש"כ הצ"ח הלוי שם דגם ע"י הצרה נגרם שנתגדל
שם שמים ונתקדש שמו בצבים, יעו"ש.

31